

ЗА РУБЕЖЕМ

Адам МУШИНЬСКИ

ВИБРАНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ У СВІТАІ ПОЛЬСЬКИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Навчання в енергетичній галузі мусить бути пристосоване до ринкових потреб. Тому школи і центри позашкольної освіти мусять навчати таких професій, які в майбутньому будуть потрібні. Сучасний ринок праці є гнучким, тобто таким, що змушує постійно довчатися, вдосконалюватися, перекваліфіковуватися. Тому власне самоосвіта й доучування стають справжньою рушійною силою багатьох дій сучасного працівника, становлячи передусім індивідуальні можливості закріплення на ринку праці.

Однією із ключових проблем у польському енергетичному господарстві стає проблема забезпечення відповідно підготованими і навченими кадрами. Отримання професійної технічної, середньої чи навіть вищої освіти не є достатньою умовою для виконання самостійних технічних функцій в енергетиці чи будівництві. Необхідно здобути додаткові будівельні права чи кваліфікаційні свідоцтва після дотримання ряду вимог, що містяться в польських правових актах. Професійні кваліфікації можна визначати багатьма способами, між іншими, як систему умінь, знань і психофізичних рис, необхідних для виконання комплексу професійних завдань¹.

У Розпорядженні Міністра економіки й праці від 8 грудня 2004 р. щодо класифікації професій і спеціальностей для потреб ринку праці та меж її застосування під *професійною кваліфікацією* розуміється система знань і вмінь, які вимагаються для реалізації складових професійних завдань. У цьому ж документі окреслено два аспекти кваліфікації. Перший — *рівень кваліфікації* трактується як функцію комплексності й об'єму вмінь, що виникають із складності, та об'єму завдань і обов'язків. Другий — *спеціалізація кваліфікації* — визначається як вид необхідних знань чи вмінь користуватися необхідним обладнанням та інструментами або як вид застосовуваних матеріалів чи виготовлюваних виробів або вид послуг, які надаються. Необхідні для роботи кваліфікації можуть бути й часто набуваються в рамках шкільної, курсової освіти або на практиці.

Вимоги, що ставилися в обсязі професійних кваліфікацій, які необхідні для безпечного й раціонального виконання дій, що довірені працівникам при енергетичному обладнанні, змінювалися з плином часу. Спочатку цим проблемам були присвячені так звані кваліфікаційні тарифікатори, а згодом правила, що стосуються технічної експлуатації електричного обладнання та кваліфікаційних вимог.

Вдалою спробою упорядкування справ, пов'язаних із енергетичним господарством у Польщі, був закон від 30 травня 1962 р. зате одним із перших кроків на шляху до унормування й відповідної організації енергетичних служб була постанова № 36 Ради Міністрів від 19 січня 1961 р. про зміцнення енергетичних служб у промислових відомствах. Закон від 30 травня 1962 р., даючи повноваження Міністрові гірництва та енергетики визначати кваліфікації та спосіб і принципи їх затвердження, дав підставу для упорядкування кваліфікаційних вимог. Додаткові кваліфікаційні вимоги стосувалися осіб, що працювали на посадах керівництва, нагляду й експлуатації.

До названого закону з'явилися три виконавчі положення, перший — Розпорядження Міністра гірництва й енергетики від 20 серпня 1965 р. стосувався працівників промислових закладів і закладів послуг, які безпосередньо використовували енергетичне обладнання.

Згідно цього юридичного акту обслуговувати обладнання, вказане в розпорядженні, могли особи, які мали кваліфікаційне посвідчення серії „О”, видане внаслідок позитивно складеного іспиту перед екзаменаційною комісією.

¹ Stefan Kwiatkowski (red.) — Kwalifikacje zawodowe na współczesnym rynku pracy. IBE. Warszawa 2005, wyd. II.

Таке посвідчення могли отримати особи, що відповідали таким вимогам щодо освіти й стажу професійної роботи:

- Свідоцтво про закінчення відповідної середнього професійного училища та наявність необхідного стажу роботи, а крім того доказ проходження щонайменше одномісячної практики під керівництвом досвідченого працівника при експлуатації енергетичного обладнання відповідної групи, або

- Свідоцтво про закінчення базового професійного чи рівнозначного училища та наявність необхідного стажу роботи, а крім того доказ проходження щонайменше тримісячної практики під керівництвом досвідченого працівника при експлуатації енергетичного обладнання відповідної групи, або

- Свідоцтво кваліфікованого робітника у відповідній професії та доказ проходження щонайменше шестимісячної практики під керівництвом досвідченого працівника при експлуатації енергетичного обладнання відповідної групи.

Другим юридичним актом, в якому ми могли знайти інформацію, що стосується кваліфікації осіб, зайнятих консервацією й ремонтом енергетичного обладнання, та спосіб і принципи її присвоєння на той час, було Розпорядження Міністра гірництва та енергетики від 20 серпня 1965 р.

Згідно цього юридичного акту особи, які виконували визначені послуги у сфері консервації й ремонту, повинні мати посвідчення типу “U”, видане внаслідок позитивно складеного іспиту перед екзаменаційною комісією. Названі права могли отримати особи, що відповідали наступним вимогам щодо освіти й стажу професійної роботи й мали щонайменше:

- Свідоцтво про закінчення відповідної середнього професійного училища, необхідний стаж роботи, й крім цього доказ відпрацювання щонайменше півроку при проведенні експлуатації відповідного обладнання під керівництвом досвідчених працівників, або

- Свідоцтво про закінчення базового професійного чи рівнозначного училища необхідний стаж роботи, й крім цього доказ відпрацювання щонайменше два роки при проведенні експлуатації відповідного обладнання під керівництвом досвідчених працівників, або:

- Свідоцтво кваліфікованого робітника відповідної професії або звання учня та доказ відпрацювання щонайменше три роки під керівництвом досвідчених працівників.

Третє розпорядження Міністра гірництва й енергетики від 20 серпня 1965 р. було присвячене справам кваліфікації осіб, що здійснюють керівництво й нагляд за експлуатацією енергетичного обладнання. Від осіб, що здійснюють керівництво й нагляд вимагалася наявність посвідчення типу “D”. Ось мінімальні вимоги, що висувалися для кандидатів на наглядові особи:

- Диплом магістра інженера або інженера відповідної спеціальності та доказ відпрацювання щонайменше рік при експлуатації працівника під час проведення експлуатації енергетичного обладнання відповідної групи, або

- Свідоцтво про закінчення середньої технічної школи відповідної спеціальності або диплом майстра у професії та доказ відпрацювання для техніків три роки, а майстрів — п'ять років при проведенні експлуатації чи ремонтах відповідного енергетичного обладнання даної групи.

“Перевірка знання правил на основі екзамену підлягала повторенню в галузі електроенергетичного обладнання з періодичністю кожні 3 роки для осіб нагляду і кожні 2 роки для осіб обслуговування”¹.

Черговим правовим актом, що регулював справи кваліфікації, було Розпорядження Міністра гірництва й енергетики від 4 травня 1973 р. щодо кваліфікації осіб, які працюють при експлуатації енергетичного обладнання.

Це положення визначало:

- Кваліфікації осіб, що виконують послуги у сфері консервації й ремонту енергетичного обладнання та спосіб і принципи присвоєння цих кваліфікацій,

- Перелік посад і кваліфікацій осіб, що обслуговують енергетичне обладнання та спосіб і принципи присвоєння цих кваліфікацій.

Розпорядження подавало також мінімальні вимоги щодо стажу роботи й освіти:

¹ T. Sapiński. (red.), Jaworska-Gromczyńska W., Komisje egzaminacyjne i zaświadczenia kwalifikacyjne. WNT, Warszawa 1969, s. 1237

- Свідоцтво кваліфікованого робітника з професії, що відповідає роботі при визначеному енергетичному обладнанні та доказ відпрацювання щонайменше 1 року за професією при визначеному енергетичному обладнанні під керівництвом досвідчених працівників, або
- Свідоцтво учня з професії, що відповідає роботі при визначеному енергетичному обладнанні та доказ відпрацювання щонайменше 1 року за професією при визначеному енергетичному обладнанні під керівництвом досвідчених працівників, або
- Свідоцтво про закінчення відповідного базового професійного чи рівнозначного училища чи щонайменше 3 роки навчання у відповідному середньому професійному училищі, а також робота щонайменше 1 рік за професією при визначеному енергетичному обладнанні під керівництвом досвідчених працівників, або
- Звання кваліфікованого майстра з професії, яка відповідає роботі при визначеному енергетичному обладнанні, або
- Свідоцтво про закінчення відповідного середнього професійного училища чи щонайменше 3 роки навчання у відповідній вищій школі та щонайменше 6 місяців професійної праці при визначеному енергетичному обладнанні під керівництвом досвідчених осіб.

Видані на підставі цього положення кваліфікаційні посвідчення були дійсними протягом 5 років.

Новий підхід до справ, пов'язаних із кваліфікаціями, запровадило Розпорядження Міністра промисловості від 15 березня 1989 р. щодо додаткових кваліфікаційних вимог для осіб, які займаються експлуатацією енергетичного обладнання й інсталяцією. Повноваження мусили бути як у керівних працівників нагляду, так і експлуатації, що виконували в рамках службових обов'язків роботи щодо обслуговування, консервації, ремонту, монтажу чи контрольно-вимірювальні дії. Видані на підставі цього положення кваліфікаційні посвідчення були дійсними протягом 5 років.

Дев'яності роки приносять правові регулювання, які базуються на законі від 10 квітня 1997 р. "Про енергетичне право".

16 березня 1998 р. виходить Розпорядження Міністра економіки щодо кваліфікаційних вимог для осіб, які займаються експлуатацією обладнання, інсталяцією й мережами, та способу присвоєння тих кваліфікацій, видів інсталяції й обладнання, при експлуатації котрих необхідною є наявність кваліфікації, організаційних одиниць, при яких створюються кваліфікаційні комісії та розмір оплати за перевірку кваліфікації. Розпорядження це визначало:

- кваліфікаційні вимоги для осіб, що займаються експлуатацією обладнання, інсталяціями й мережами, та спосіб присвоєння цих кваліфікацій;
- види обладнання, інсталяції й мереж, при експлуатації яких вимагається наявність кваліфікації;
- організаційні одиниці, при яких створюються кваліфікаційні комісії;
- розмір оплати за перевірку кваліфікації.

Автори цього розпорядження ймовірно визнали, що нема необхідності давати визначення й будь-які мінімальні вимоги щодо стажу роботи й освіти, вважаючи їх малоістотними.

На жаль, це викликало неправильну інтерпретацію цього факту й "мовчазну згоду" отримання кваліфікаційних посвідчень особами, які не мали відповідної підготовки та професійного досвіду для виконання певної професії.

Отже, в таких ситуаціях було важко вимагати від людей, щоб вони застосовували елементарні актуальні знання з галузі техніки чи технічні розв'язання, перевірені на практиці, які визначаються популярно терміном технічні знання.

Однак треба звернути увагу на те, що в професійній практиці трапляються суспільно недопустимі ситуації, які полягають на отриманні професійної кваліфікації без відповідної теоретичної і практичної підготовки. Суттєвих змін у підході до цієї проблеми не містять також три наступні розпорядження, що стосуються кваліфікації:

1. Розпорядження Міністра економіки від 20 січня 2000 р., яке вносить зміни до розпорядження про кваліфікаційні вимоги для осіб, що займаються експлуатацією обладнання, інсталяцією й мережами, та спосіб присвоєння такої кваліфікації, видів інсталяції і обладнання, при експлуатації яких вимагається наявність кваліфікації, організаційні одиниці, при яких створюються кваліфікаційні комісії, та про розмір оплати за перевірку кваліфікації.

2. Розпорядження Міністра Економіки, праці й соціальної політики від 28 квітня 2003 р. про докладні принципи перевірки наявності кваліфікації осіб, що займаються експлуатацією обладнання, інсталяціями й мережами.

3. Розпорядження Міністра економіки й праці від 20 липня 2005 р., яке вносить зміни до розпорядження про докладні принципи перевірки наявності кваліфікації осіб, що займаються експлуатацією обладнання, інсталяціями й мережами.

Вищезазначене Розпорядження Міністра Економіки, праці й соціальної політики від 28 квітня 2003 р., яке набуло чинності 21 червня 2003 р., запровадило вперше у післявоєнній історії країни принцип відходу від необхідності періодичної перевірки кваліфікації. Цей факт був прийнятий більшістю працівників енергетичних служб із великим задоволенням й ентузіазмом, але в той же час став причиною посиленних протестів науково-технічних об'єднань, які побоювалися значного зниження стану технічних знань. Принцип періодичної перевірки кваліфікації був продиктований передусім турботою про здоров'я й життя людей, які займаються експлуатацією енергетичного обладнання, інсталяцій та мереж у широкому розумінні цього слова, а також піклуванням про енергетичну безпеку країни й сторонніх осіб, які в зв'язку із цивілізаційно-технічним розвитком приречені на контакт із енергетичним обладнанням. Ці протести знайшли між іншим вираження у переданому першому заступнику Голови Ради Міністрів листі від 6 інженерних об'єднань щодо кваліфікації осіб, що працюють при експлуатації енергетичного обладнання, інсталяції й мереж¹.

Велику розгубленість й не менше протиріч викликав запис, внесений до закону від 07.07.1994 р. про Будівельне право з наступними змінами. Він звучав так: "контроль технічного стану електричних, громовідвідних і газових інсталяцій ... повинні здійснювати особи, що мають кваліфікацію, яка вимагається для нагляду за експлуатацією обладнання, інсталяцій та газових і енергетичних мереж". Цей запис представляв інші вирішення, ніж ті що містяться в § 5.1 розпорядження Міністра економіки, праці й соціальної політики від 28 квітня 2003 р. про докладні принципи наявності кваліфікації в осіб, що займаються експлуатацією обладнання, інсталяції й мереж.

Згідно цього правового акту контрольно-вимірювальні роботи можуть проводити особи, які працюють на посадах експлуатації (кваліфікаційні свідоцтва E), а керувати діями тих осіб можуть працівники на посадах нагляду (кваліфікаційні свідоцтва D). Інтерпретаційна невідповідність, що впливає із запису постанови й стосується права виконувати контрольно-вимірювальні роботи при електричних інсталяціях, виникло головню через вживання в тих актах різних близьких за значенням слів. Це стосується в основному слів: "контроль" і "контрольно-вимірювальні роботи" та "проводити" й "виконувати"².

Дискусію на цю тему частково припинив Департамент енергетичної безпеки при Міністерстві економіки й праці.

У грудні 2004 р. Інститут будівельної техніки у Варшаві отримав відповідь на свій лист №DBE-IX/IL/5395w/2004 від 20.12.2004 р., в якому, між іншим, читаємо: "З вищесказаного випливає, що особа, яка має кваліфікацію типу D, що вимагається на посаді нагляду, може виконувати роботи, для яких вимагаються кваліфікації необхідні на посаді експлуатації (кваліфікації E), й зокрема контрольно-вимірювальні роботи".

Цитований висновок може вважатися офіційною інтерпретацією законодавця.

Зовсім інший підхід до цієї проблеми знаходимо в Бюлетені URE № 1 з січня 1999 р., в якому заступник директора Департаменту нагляду й контролю якості URE подає таку інтерпретацію: "Отримання кваліфікаційного свідоцтва, що дає право виконувати наглядові функції, не дає права виконувати роботу на посаді експлуатації (й навпаки), про це свідчить той факт, що вимога наявності кваліфікації в обох сферах була врегульована в двох різних положеннях розпорядження, тобто в 5 зак. 1 п. 1 і в 5 зак. 1 п. 2"³.

¹ List 6 stowarzyszeń inżynierskich do Wiceprezesa RM-Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie kwalifikacji osób pracujących przy eksploatacji urządzeń, instalacji i sieci energetycznych, INRE 2003, nr 53, s. 33-35.

² W. Jabłoński. Polskie akty prawne i dokumenty normalizacyjne dotyczące ochrony przeciwpożarowej w sieciach i instalacjach elektroenergetycznych. II Ogólnopolska Konferencja Techniczna Pomiaru ochronne oraz diagnostyka instalacji i urządzeń elektrycznych. JUGOWICE 2005 r., s. 9.

³ M. Krawczyński: "Komisje kwalifikacyjne" — Biuletyn Nr 1 styczeń 1999 r.

Зате остаточне рішення, що стосується терміну дійсності кваліфікаційних свідоцтв, ми знаходимо в постанові від 4 березня 2005 р. про зміни в законах про Енергетичне право і про Право охорони середовища.

Згідно ст. 54 зак. 1а “Перевірка дотримання кваліфікаційних вимог повторюється кожні п’ять років” й ст. 16 “Кваліфікаційні свідоцтва, про які йдеться в ст. 54 закону, названого в ст. 1, видані на необмежений термін на підставі існуючих положень, зберігають силу протягом 5 років від дня набуття чинності даного закону”.

Підсумовуючи, можна було б ствердити, що забезпечення відповідного рівня послуг, пов’язаних із енергетикою, можливим буде тільки тоді, коли працівники, що працюють при енергетичному обладнанні, інсталяціях і мережах, матимуть ґрунтовні технічні знання й необхідний досвід. Згідно з вищесказаним, експлуатацією обладнання повинні займатися виключно особи, які мають відповідну технічну освіту й підтверджену професійну практику при відповідних групах енергетичного обладнання, інсталяцій й мереж.

Проблема додаткових кваліфікаційних вимог стосується значної кількості осіб: “можна з великою правдоподібністю оцінювати, що в даний момент кількість осіб, які мають посвідчення або кваліфікаційні свідоцтва, становить в масштабі країни близько 3 млн. чоловік”¹.

У цьому місці особливо треба наголосити факт необхідності систематичного професійного навчання, доучування й вдосконалення працівників з метою пристосування до актуальних потреб працедавців, технічного, технологічного й організаційного прогресу.

Не менш важливою справою є правильна експлуатація, яка має величезний вплив на довготривалу й безаварійну роботу, а її важко собі уявити без участі відповідно підготовлених і вивчених для виконання службових обов’язків в енергетиці висококваліфікованих кадрів.

Досить цікаве розв’язання ми зустрічаємо у вимогах, які ставляться до кандидатів на отримання категорії учня й майстра в професії електрика, опрацьованих на основі стандартів Спілки польського ремесла — Розпорядження Міністра національної освіти й спорту від 4 грудня 2002 р. про кваліфікаційні екзамени на категорію учня й майстра в професії, які проводяться екзаменаційними комісіями ремісничих палат.

Примірні вимоги, які ставляться перед електромонтерами електричного обладнання містяться в додатку № 1 до Розпорядження Міністра економіки від 11 червня 2002 р. про кваліфікації, які вимагаються від керівних і наглядових осіб гірничих закладів, контролера-гірника й гірничого геолога та переліку посад у русі гірничого закладу, які вимагають особливої кваліфікації.

Посада	Освіта	Стаж роботи	Вік, стан здоров’я	Спеціальні курси
Електромонтер електричного обладнання з напругою до 1 kV	Професійна, середня професійна (за електричною спеціальністю)	12 місяців роботи в діючому гірничому закладі, в тому числі 6 місяців під землею під наглядом досвідченого електромонтера	18 років, психофізичні обстеження кожні 4 роки	Курс із безпеки й гігієни праці при електричному обладнанні до 1 kV
Електромонтер електричного обладнання з напругою понад 1 kV	Професійна, середня професійна (за електричною спеціальністю)	12 місяців роботи під землею електромонтером обладнання з напругою до 1 kV, в тому числі 6 місяців під наглядом досвідченого електромонтера електричного обладнання понад 1 kV	21 рік, психофізичні обстеження кожні 4 роки	Курс із безпеки й гігієни праці при електричному обладнанні понад 1 kV

Підсумовуючи можна було б сказати, що сучасний світ і зміни, які в ньому відбуваються, спричиняють значне зростання вимог до працівників. У зв’язку із вищесказаним доцільним було би визначення мінімальних вимог у сфері освіти й стажу професійної праці, які висуваються до кандидатів на отримання кваліфікаційних прав у енергетичній галузі.

¹ M. Krawczyński: “Komisje kwalifikacyjne” — Biuletyn Nr 2 marzec 2002 r.

Уваги заслуговує той факт, що в останній період Міністерство економіки й праці, приймаючи розвиток людських ресурсів за один із пріоритетів суспільно-економічного прогресу та відповідаючи одночасно на виклик, що випливає з будівництва економіки, базованої на знаннях, в рамках Проекту PHARE 2000 (PL 000311) “Вітчизняна система професійного навчання” розробило й розповсюдило збірник 40 вітчизняних стандартів професійної кваліфікації. Запровадження тих стандартів до правової й організаційної системи Польщі сприятиме підвищенню прозорості і якості професійної підготовки та порівнянності польських свідоцтв і дипломів на європейському, спільному ринку праці.

Отже, навчання в енергетичній галузі мусить бути пристосоване передусім до ринкових потреб, тому як школи, так і центри позашкільної освіти мусять навчати таких професій, які в майбутньому будуть потрібні. Сучасний ринок праці є у значній мірі гнучким ринком, тобто таким, що змушує незалежно від рівня освіти постійно довчатися, вдосконалюватися, а навіть перекваліфікуватися. В умовах інтенсивних змін дуже важливим є вміння швидко вчитися й адаптуватися до нових змін і сподівань, що висуваються працедавцями. Тому власне самоосвіта й доучування стають справжньою рушійною силою багатьох дій сучасного працівника, становлячи передусім індивідуальні можливості закріплення на ринку праці.

Швидкий розвиток сучасної технології приводить до того, що багато професій зовсім зникає, а на їх місце приходять нові. Щоб встигнути за змінами ринку праці, який постійно змінюється, треба безперервно розвиватися й вдосконалювати свої знання, вміння і кваліфікацію. Зараз не достатньо вивчити одну іноземну мову та основи роботи з комп'ютером, ми мусимо систематично довчатися й одночасно бути свідомими того, що можливо кілька разів у нашому професійному житті ми будемо змушені не тільки змінити професію, але й місце роботи і може проживання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Sapiński T.(red.), Jaworska-Gromczyńska W. Komisje egzaminacyjne i zaświadczenia kwalifikacyjne. — Warszawa, 1969.
2. List 6 stowarzyszeń inżynierskich do Wiceprezesa Rady Ministrów-Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie kwalifikacji osób pracujących przy eksploatacji urządzeń, instalacji i sieci energetycznych. — INPE, 2003. — nr 53.
3. Jabłoński W. Polskie akty prawne i dokumenty normalizacyjne dotyczące ochrony przeciwporażeniowej w sieciach i instalacjach elektroenergetycznych. II Ogólnopolska Konferencja Techniczna Pomiaru ochronne oraz diagnostyka instalacji i urządzeń elektrycznych. JUGOWICE 2005 r.
4. Krawczyński M. Komisje kwalifikacyjne // Biuletyn URE. — Nr 1. — styczeń 1999 r.
5. Krawczyński M. Komisje kwalifikacyjne // Biuletyn URE. — Nr 2. — marzec 2002 r.
6. Frejman M. Przydatność zawodowa nauczycieli techniki. — Zielona Góra, 1982.
7. Rozporządzenie Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 20 sierpnia 1965 r. w sprawie wykazu stanowisk i kwalifikacji osób obsługujących urządzenia energetyczne (Dz.U. z 1965 r. Nr poz. 240).
8. Rozporządzenie Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 20 sierpnia 1965 r. w sprawie kwalifikacji osób wykonujących usługi w zakresie konserwacji i napraw urządzeń energetycznych (Dz.U. z 1965 r. Nr 38, poz. 239).
9. Rozporządzenie Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 20 sierpnia 1965 r. w sprawie kwalifikacji osób sprawujących kierownictwo i dozór nad eksploatacją urządzeń energetycznych (Dz.U. z 1965 I. Nr 38, poz. 238).
10. Rozporządzenie Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 4 maja 1973 r. w sprawie kwalifikacji osób zatrudnionych przy eksploatacji urządzeń energetycznych. (Dz.U. z 1973 r. Nr 19, poz. 113).
11. Zarządzenie Ministra Przemysłu z dnia 15 marca 1989 r. w sprawie dodatkowych wymagań kwalifikacyjnych dla osób zajmujących się(eksploatacją urządzeń i instalacji energetycznych (Monitor Polski z 1989 r. Nr 8, poz. 75).
12. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 marca 1998r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych dla osób zajmujących się eksploatacją urządzeń, instalacji i sieci oraz stwierdzania tych kwalifikacji, rodzajów instalacji i urządzeń, przy których ekspl wymagane jest posiadanie kwalifikacji, jednostek organizacyjnych, przy których powołuje się komisje kwalifikacyjne oraz wysokości opłat pobieranych za sprawdzanie kwalifikacji (Dz.U z 1998r. Nr 59, poz. 377).
13. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 20 stycznia 2000 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań kwalifikacyjnych dla osób zajmujących się eksploatacją urządzeń, instalacji i sieci oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji, rodzajów instalacji i urządzeń, przy których eksploatacji wymagane jest posiadanie kwalifikacji, jednostek organizacyjnych, przy których powołuje się komisje kwalifikacyjne, oraz wysokości opłat pobieranych za sprawdzenie kwalifikacji (Dz. U. z 2000 r. Nr 15, poz. 187)

14. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad stwierdzania posiadania kwalifikacji przez osoby zajmujące się eksploatacją urządzeń, instalacji i sieci. (Dz. U. z 2003 r. Nr 89, poz. 828)
15. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 20 lipca 2005 r. Zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad stwierdzania posiadania kwalifikacji przez osoby zajmujące się eksploatacją urządzeń, instalacji i sieci (Dz. U. z 2005r. Nr 141, poz. 1189).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 4 grudnia 2002 r. w sprawie egzaminów kwalifikacyjnych na tytuły czeladnika i mistrza w zawodzie, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz.U. z 2003l. Nr 20, poz. 171)

Ірина ДАЦЕНКО

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛЬСЬКИХ УЧИТЕЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРЕДМЕТУ “ВИХОВАННЯ ДО ЖИТТЯ В СІМ'Ї”

У статті сфокусовано увагу на використанні інноваційних підходів, впровадженні нових педагогічних технологій в навчальний процес під час викладання курсу “Виховання до життя в сім'ї” в школах Польщі. Аналізуються інтерактивні форми роботи з учнями, їх ефективність у формуванні позитивної мотивації на здоровий спосіб життя учнівської молоді. Представлено досвід польських учителів-практиків у підвищенні ефективності навчання та виховання, організації навчально-виховного процесу, вдосконаленні уроку.

Початок ХХІ століття означений складним пошуком нової філософії виховання та навчання дітей та юнацтва. Її стрижень — розвивальна, життєтворча домінанта, виховання відповідальної особистості, здатної до саморозвитку, самостійно будувати свою долю, реалізувати життєве призначення через особистий вибір.

В концептуальних розробках теорії змісту загальної освіти в Польщі найбільш характерний є розгляд освіти як структури форм і галузей знань, структури навчальної діяльності, педагогічних технологій. Предметом змісту освіти у Польщі є поєднання навчання, виховання і опіки як єдиного цілого. Законодавство підкреслює, що процес навчання і виховання взаємопов'язані, однак виховання набирає ролі домінанти. Тобто, мова йде про виховний аспект змісту освіти. Щоб задовольнити ці потреби, з одного боку, потрібна модернізація змісту освітнього процесу, використання інноваційних підходів, розробка і впровадження нових педагогічних технологій. З іншого — створення нового середовища навчання і виховання дитини. Головна роль у цьому процесі належить вчителю, який повинен мати такий світогляд і систему цінностей, які б дали змогу створити це нове середовище і виховати людину.

Метою статті є спроба аналізу нових форм, методів, способів, прийомів виховних засобів, що становлять педагогічну технологію морально-статевого виховання в школах Польщі на заняттях “Виховання до життя в сім'ї”.

Структура педагогічного процесу складається з органічно пов'язаних компонентів, що включають особистість вихователя, особистість вихованця, зміст, організаційно управлінські структури і педагогічне середовище. Отже, технологія педагогічного процесу являє собою сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний підбір форм, методів, способів, прийомів виховних засобів.

Разом з реформою освіти в школах Польщі з'явився новий предмет “Виховання до життя в сім'ї” [2]. В початковій школі це є так звана навчальна ланка, в гімназіях, ліцеях — самостійний предмет. Польський досвід підготовки молоді до сімейного життя є повчальним і вартим глибокої уваги. Адже у цій державі впродовж багатомісячної історії склалася добре сформована та перевірена часом система підготовки молоді до сімейного життя.

Аналіз сучасної методичної польської літератури дозволив нам визначити і виділити ті форми, методи, способи, прийоми підготовки молоді до сімейного життя, які, на нашу думку, і становлять педагогічну технологію морально-статевого виховання в школах Польщі.

Творчість у практичній діяльності польського вчителя настільки різноманітна, що необхідно говорити про можливі аспекти її виявлення, про рівні творчості. Зокрема, новизна у практичній роботі педагогів виявляється у нестандартних підходах до розв'язання проблем, у